

EXPUNERE DE MOTIVE

PROPUNERI DE MODIFICARE ȘI COMPLETARE A CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ ȘI A UNOR LEGI CONEXE PENTRU DEGREVAREA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI, ACCELERAREA UNOR PROCEDURI JUDICIARE ȘI INTRODUCEREA UNOR ALTERNATIVE FLEXIBILE PRIN JUDECATA LA DISTANȚĂ

Având în vedere provocările cu care se confruntă în acest moment sistemul judiciar din cauza pandemiei și a creșterii numărului de procese civile la nivel național, precum și iminenta criză economică, am apreciat că sunt necesare măsuri rapide pentru a asigura în condiții optime accesul la justiție.

Acest proiect este rezultatul unor îngrijorări serioase că, în viitorul imediat apropiat, gestionarea eficientă a litigiilor civile concomitent cu protejarea sănătății oamenilor nu ar fi posibilă la standarde normale prin sistemul clasic de judecată.

Pentru mulți avocați și judecători recomandările noastre pot să apară drept inadecvate sau chiar distructive. Îi invităm, de la bun început, să mediteze la următoarele întrebări adresate de Sir John Anthony Dyson: *Justiția este un serviciu sau un loc? Este indispensabilă prezența noastră fizică în sala de judecată atunci când trebuie să ne fie rezolvată o problemă juridică? Sau poate o parte din diferendele noastre de natură civilă pot fi rezolvate printr-una dintre procedurile desfășurate la distanță?*

Justiția la distanță reprezintă un proiect adaptat nevoilor actuale ale societății, accelerat de starea de urgență provocată de pandemia actuală și având ca scop adaptarea la ultimele evoluții ale tehnologiei și la utilizarea pe scară largă a serviciilor online.

Justiția trebuie să urmeze îndeaproape această evoluție tehnologică a societății, inclusiv schimbările ivite în anumite instituții ale Guvernului unde comunicarea electronică, arhivarea digitală a documentelor și folosirea semnăturii electronice reprezintă deja un fapt.

Prezentul proiect reprezintă doar o etapă din evoluția spre o justiție online, recomandată pentru anumite categorii de procese, mai rapidă, mai ieftină, mai puțin combativă și mai ușor de urmărit. Propunerea noastră nu este un plan final și detaliat, ci este direcția pe care considerăm că sistemul judiciar trebuie s-o urmeze în acest moment.

Justiția la distanță nu înlocuiește sistemul clasic, ci îl întărește și îl sprijină, reprezentând inclusiv o alternativă la acesta. Ea va crește confortul în zona instanțelor de judecată.

Justiția la distanță oferă justițiabililor un acces la justiție mai potrivit, în special celor care nu se încadrează în ajutorul public judiciar sau pentru care costurile unui proces sunt prohibitive, prin proceduri mai permissive și o accesibilitate ce poate fi configurată în funcție de situația specifică a acestora.

Justiția la distanță este obligatorie doar pentru anumite categorii de cauze, pentru restul fiind facultativă.

Din punct de vedere economic, prin preluarea cauzelor din sistemul tradițional de judecată și aducerea lor în mediul informatizat vor fi reduse costurile fixe și operaționale (costul cu citațiile, cu hârtia, cu cheltuielile administrative și de personal etc.).

Tehnologiile care stau la baza justiției la distanță există în prezent și evoluează foarte rapid. Chiar dacă s-ar recurge la soluții interne de asigurare a videoconferințelor, costurile pentru folosirea sub licență a platformelor oferite de terți sunt mult mai mici decât menținerea și dezvoltarea sistemului actual al instanțelor.

Revine instanțelor judecătorești, prin intermediul Consiliului Superior al Magistraturii și al Ministerului Justiției, cu sprijinul Serviciului de Telecomunicații Speciale, să pună în practică o digitalizare extinsă a instanțelor judecătorești, prin identificarea soluției tehnice optime care să permită comunicarea cu orice participant la procesul civil prin videoconferință, în afara rețelei informatice a instanțelor judecătorești sau ale unor unități ale forțelor publice, care să asigure următoarele garanții minime: *accesibilitatea* prin mijloace de comunicare electronică de nivel mediu, *gratuitatea* platformei informatice pentru părți și participanții la procesul civil, *protecția datelor cu caracter personal*, *confidențialitatea* datelor procesate în cazul ședințelor publice (protocol de criptare) și *securitatea informatică maximă* în cazul ședințelor nepublice, *stabilitatea* transferului de date, *calitatea imaginii și a sunetului*, *fiabilitatea*.

În prezent, se prezumă că sistemele de videoconferință existente deja în rețeaua instanțelor judecătorești, precum și la forțele publice care asistă instanțele civile în executarea mandatelor de aducere respectă toate aceste condiții, putând fi deja puse în practică reglementările propuse.

O detaliere a dispozițiilor legale, a soluțiilor tehnice și a formalităților administrative necesare pentru desfășurarea ședinței prin videoconferință la nivel generalizat urmează a fi stabilite prin Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată și, după caz, prin Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești.

În lume, justiția la distanță funcționează deja, fiind instituite reguli de judecată atât la nivelul statelor, cât și la nivelul organizațiilor internaționale. De altfel, parțial, aceasta există și în actuala reglementare a Codului de procedură civilă, atunci când, spre exemplu, cererea este trimisă electronic, iar judecătorul o judecă fără citarea părților. Astfel de soluții trebuie identificate în cât mai multe materii și extinse.

Pentru ca astfel de proceduri să fie atractive și efective, propunem ca ele să fie însoțite de beneficii privind taxele judiciare de timbru, care să fie mai mici în cazul soluționării cauzelor la distanță, termenele prevăzute de lege să fie mai scurte, pentru a veni în întâmpinarea dorinței părților de a face anumite concesii, precum renunțarea la dreptul de a se înfățișa în persoană și de a se organiza dezbateri orale, interesul acestora nefiind de a obține o hotărâre a cărei comunicare întârzie din cauza volumului de activitate a instanțelor judecătorești.

Modificările și completările propuse vizează aspecte precum:

✓ Dublarea valorii plafonului pentru acordarea ajutorului public judiciar în materie civilă, prevăzut de O.U.G. nr. 51/2008 la nivelul unui venit mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii, de 600 de lei și, respectiv, 1.200 de lei.

✓ Judecata cererii de strămutare fără citarea părților, dacă instanța nu apreciază necesară citarea părților, pentru explicații și lămuriri sau pentru dezbateri orale.

✓ Corectarea unei reglementări care permite desființarea unor acte de procedură sau a hotărârilor judecătorești printr-o hotărâre de admitere a cererii de strămutare, nemotivată.

✓ Introducerea unei proceduri speciale de degrevare a unei instanțe atunci când, din cauza volumului excesiv de activitate, funcționarea eficientă a instanței competente este grav afectată, prin care se permite Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, la propunerea Secției pentru Judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii, să desemneze o instanță învecinată de același grad care să judece procesele care vor fi începute într-o anumită perioadă.

✓ Generalizarea obligației părților din proces de a indica instanței adresa electronică, numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea, proprii sau ale părții adverse, atunci când există astfel de coordonate și sunt disponibile public. De asemenea, reglementarea expresă a posibilității instanței de a identifica astfel de coordonate disponibile public și de a le utiliza, chiar dacă niciuna dintre părți nu le-a indicat, dacă transmiterea și primirea textului actului sunt confirmate expres de destinatar.

✓ Modificări aduse procedurii de verificare a cererii și regularizare a acesteia, în scopul urgentării soluționării cererilor informale, fie prin reducerea termenelor, fie prin judecarea fără citare inclusiv a căii de atac a reexaminării, în această din urmă situație în cazul în care reclamantul nu a solicitat în mod expres prin cererea de reexaminare să fie citat.

✓ Reglementarea expresă a posibilității de a desfășura ședința de judecată prin videoconferință, prin asimilarea cu sediul instanței a locului în care se află persoanele aflate la distanță, precum și prin aplicarea în mod corespunzător a unor instituții precum termenul în cunoștință și a măsurilor pentru solemnitatea ședinței de judecată sau pentru administrarea probatoriului în condiții de contradictorialitate și nemijlocire.

✓ La solicitarea instanței învestite cu soluționarea unei cauze, instanța în a cărei circumscripție este situată localitatea în care se află părțile, reprezentanții lor sau alți participanți la proces să asigure, dacă este posibil, echipamentele audio-video necesare participării acestora la ședințele de judecată prin videoconferință și procedeează la identificarea persoanelor menționate, cu respectarea tuturor dispozițiilor legale, printr-un judecător desemnat de președintele instanței. Această procedură poate fi utilizată și pentru administrarea probei cu interogatoriu.

✓ În cazul martorilor aflați în imposibilitate de prezentare la instanța competentă, pe lângă alternativa videoconferinței prin intermediul altei instanțe, se propune reglementarea posibilității ca organele de poliție, jandarmerie sau alți

agenți ai forței publice care au competența aducerii la îndeplinire a mandatului de aducere să identifice martorul și să asigure audierea prin videoconferință cu echipamentele tehnice ale unității de care aparțin, dacă acestea există, depunerea jurământului conform art. 319 alin. (2) și respectarea prevederilor art. 321 alin. (1) – (5).

✓ Reglementarea posibilității ca, în cazuri urgente, declarația martorului să fie consemnată ulterior cu ajutorul unui program de transcriere, reperul fiind înregistrarea prin mijloace tehnice audio sau video, în condițiile legii, care va fi păstrată la dosar pe suport informatic.

✓ În cazuri urgente, consultarea expertului cu privire la termenul necesar efectuării expertizei și costul estimativ al expertizei se poate realiza telefonic sau prin orice alt mijloc de comunicare, poziția sa și a părților fiind consemnată în încheiere.

✓ Extinderea unor reguli existente pentru situații similare, cum este cea a preschimbării termenului de judecată sau a unei noi amânări a pronunțării și de un singur judecător, atunci când completul de judecată este alcătuit din mai mulți judecători. De asemenea, aplicarea aceleiași reguli privind semnarea hotărârilor judecătorești indiferent de natura acestora, încheieri, sentințe sau decizii.

✓ În cazul în care notele grefierului de ședință sunt consemnate ulterior cu ajutorul unui program de transcriere, reperul va fi înregistrarea prin mijloace tehnice audio sau video, în condițiile legii, notele scrise de mână în sala de judecată dobândind caracter auxiliar.

✓ Reglementarea posibilității ca hotărârea să fie semnată de la distanță de membrii completului de judecată și de către grefier, atunci când semnătura este electronică este reprodusă în condițiile prevăzute de lege.

✓ Extinderea obiectului contestației în anulare pentru cazul în care dezlegarea dată este rezultatul unei erori materiale și în privința hotărârilor date în primă instanță care, potrivit legii, nu sunt supuse apelului și nici recursului (spre exemplu, o eroare materială care poate interveni constă în lipsa taxei de timbru sau a dovezii calității de reprezentant de la dosar, din culpa registraturii instanței de judecată, incidente care pot apărea cu o frecvență mai mare în cazul reducerii activității sau a personalului disponibil în timpul stării de urgență).

✓ Reglementarea unei proceduri accelerate de judecată la distanță, care să prevadă în anumite materii regula desfășurării procesului fără citarea părților, dacă niciuna dintre ele nu a solicitat contrariul prin cererea de chemare în judecată sau prin întâmpinare (spre exemplu, în materia plângerilor contravenționale), iar în celelalte posibilitatea părților să convină, în mod expres, iar instanța să încuviințeze ca procesul să se desfășoare fără citarea părților și fără dezbateri orale.

Material realizat de:

IONUȚ MILITARU, judecător, Curtea de Apel București

CĂLIN VIOREL IUGA, avocat, Baroul Cluj